

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX KADENCJA

Warszawa, dnia 15 marca 2017 r.

Druk nr 447

Pan
Stanisław KARCZEWSKI
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Na podstawie art. 76 ust. 1 Regulaminu Senatu, my niżej podpisani senatorowie wnosimy o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy

o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem ustawy upoważniamy senatora Roberta Mamąta.

W załączeniu przekazujemy projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

(-) Rafał Ambrozik	(-) Stanisław Kogut	(-) Tadeusz Romańczuk
(-) Przemysław Błaszczyk	(-) Małgorzata Kopiczko	(-) Czesław Ryszka
(-) Margareta Budner	(-) Waldemar Kraska	(-) Janina Sagatowska
(-) Zbigniew Cichoń	(-) Maciej Łuczak	(-) Michał Seweryński
(-) Jerzy Czerwiński	(-) Ryszard Majer	(-) Aleksander Szwed
(-) Jan Dobrzyński	(-) Robert Mamąta	(-) Antoni Szymański
(-) Robert Gawel	(-) Marek Martynowski	(-) Rafał Ślusarz
(-) Stanisław Gogacz	(-) Andrzej Mioduszewski	(-) Artur Warzocha
(-) Arkadiusz Grabowski	(-) Bogusława Orzechowska	(-) Kazimierz Wiatr
(-) Jan Hamerski	(-) Grzegorz Peczkis	(-) Jacek Włosowicz
(-) Andrzej Kamiński	(-) Marek Pęk	(-) Andrzej Wojtyła
(-) Stanisław Karczewski	(-) Michał Potoczny	(-) Alicja Zajac
(-) Maria Koc	(-) Zdzisław Pupa	(-) Jan Żaryn

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej

Art. 1. W ustawie z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 744) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w tytule ustawy wyrazy „budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej” zastępuje się wyrazami „jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki”;
- 2) przed art. 1 dodaje się nazwę rozdziału w brzmieniu:

„Rozdział 1

Zakaz propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej”;

- 3) w art. 1:
 - a) w ust. 1 po wyrazie „Nazwy” dodaje się wyrazy „jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy,”;
 - b) dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Za jednostki organizacyjne uważa się w szczególności szkoły i ich zespoły, przedszkola, szpitale, placówki opiekuńczo-wychowawcze, instytucje kultury oraz instytucje społeczne.”;
- 4) w art. 2:
 - a) w ust. 1 po wyrazach „nadającej nazwę” dodaje się wyrazy „jednostce organizacyjnej, jednostce pomocniczej gminy,”;
 - b) uchyla się ust. 2,
 - c) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Opinia, o której mowa w ust. 1, jest przedstawiana niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 2 tygodni od dnia doręczenia żądania wojewody.

Oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu na stwierdzenie nieważności aktu.”;

- 5) w art. 4 po wyrazie „nazw” dodaje się wyrazy „jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy.”;
- 6) po art. 5 dodaje się rozdział 2 w brzmieniu:

„Rozdział 2

Zakaz propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez pomniki

Art. 5a. 1. Pomniki nie mogą upamiętniać osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących komunizm lub inny ustrój totalitarny, ani w inny sposób takiego ustroju propagować. Przepis art. 1 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

2. Przez pomniki rozumie się również kopce, obeliski, kolumny, rzeźby, posągi, popiersia, kamienie pamiątkowe, płyty i tablice pamiątkowe, napisy i znaki.

3. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do pomników:

- 1) niewystawionych na widok publiczny;
- 2) położonych w obrębie cmentarzy albo innych miejsc spoczynku;
- 3) wystawionych na widok publiczny w celu innym niż propagowanie ustroju totalitarnego, w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej, naukowej lub o podobnym charakterze;
- 4) wpisanych – samodzielnie albo jako część większej całości – do rejestru zabytków.

Art. 5b. 1. Wojewoda, w drodze decyzji, nakazuje właścicielowi albo użytkownikowi wieczystemu nieruchomości, na której znajduje się pomnik niezgodny z art. 5a ust. 1, usunięcie tego pomnika.

2. Wydanie decyzji o usunięciu pomnika wymaga opinii Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu potwierdzającej tę niezgodność. Przepis art. 2 ust. 3 zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio.

3. Organem wyższego stopnia w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 23, 868, 996 i 1579) w stosunku do wojewody w sprawach o usunięcie pomnika jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

4. Koszty usunięcia pomnika ponosi właściciel albo użytkownik wieczysty nieruchomości, na której znajduje się pomnik.

Art. 5c. Do stwierdzenia przez wojewodę nieważności uchwały o wzniesieniu pomnika niezgodnego z art. 5a ust. 1 przepisy art. 2 stosuje się odpowiednio.”;

- 7) przed art. 6 dodaje się nazwę rozdziału w brzmieniu:

„Rozdział 3

Przepis dostosowujący i końcowy”;

- 8) w art. 6 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Wydanie zarządzenia zastępczego, o którym mowa w ust. 2, wymaga opinii Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy z art. 1. Przepis art. 2 ust. 3 stosuje się odpowiednio.”.

Art. 2. Obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy jednostek organizacyjnych oraz jednostek pomocniczych gminy upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego albo związku, o którym mowa w art. 4 ustawy zmienianej w art. 1, zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Przepisy art. 6 ust. 2–4 ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 3. 1. Właściciel albo użytkownik wieczysty nieruchomości, na której w dniu wejścia w życie ustawy znajduje się pomnik upamiętniający osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny, lub propagujący taki ustrój w inny sposób, usuwa ten pomnik w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie.

2. W przypadku wykonania obowiązku, o którym mowa w ust. 1, koszty usunięcia pomnika zwraca Skarb Państwa ze środków budżetu państwa, których dysponentem jest wojewoda, jeżeli właściciel albo użytkownik wieczysty nieruchomości, na której znajduje się pomnik, nie uczestniczył w procedurze wzniesienia tego pomnika.

3. W przypadku niewykonania obowiązku, o którym mowa w ust. 1, stosuje się przepisy art. 5b ustawy zmienianej w art. 1.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Cel projektowanej ustawy

Ustawą z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 744), zwaną dalej „ustawą o zakazie propagowania komunizmu” ustawodawca wprowadził zakaz propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez jednostki samorządu terytorialnego poprzez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym drogi, ulice, mosty i place, które upamiętniają lub propagują osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące ustrój totalitarny.

Poza zakresem ustawy pozostały nazwy m.in. szkół, szpitali, instytucji kultury, nazwy osiedli oraz pomniki gloryfikujące ustrój totalitarny.

Pozostawienie nazw instytucji oraz pomników, upamiętniających wydarzenia i osoby mające zbrodniczy wpływ na historię Polski, daje zwolennikom totalitaryzmów możliwość propagowania swoich poglądów oraz ma szkodliwy wpływ na społeczeństwo.

Konieczne jest więc znowelizowanie ustawy poprzez stworzenie prawnych instrumentów usuwania demoralizujących pomników i nazw z przestrzeni publicznej. Da to społeczeństwu wyraźny sygnał, że państwo realizuje konstytucyjne zasady zakazujące ustroju totalitarnego, a także potępia i piętnuje wszelkie działania związane z propagowaniem totalitarnych postaw.

2. Różnice między obowiązującym a projektowanym stanem prawnym

Zgodnie z projektem ustawy ma zmienić się systematyka ustawy o zakazie propagowania komunizmu. Dotychczasowe przepisy materialne ustawy, zakazujące nadawania nazw propagujących ustroje totalitarne obiektom, zostaną oznaczone jako rozdział 1. W dodawanym rozdziale 2 zostaną zawarte przepisy poświęcone zakazowi wznoszenia pomników propagujących totalitaryzmy. Pozostałe przepisy znajdują się w rozdziale 3.

Regulacja zawarta w rozdziale 1 będzie poszerzona o zakaz nadawania przez jednostki samorządu terytorialnego nazw propagujących ustrój totalitarny jednostkom organizacyjnym oraz jednostkom pomocniczym gminy. Ponieważ wprowadzane przepisy nie mają charakteru karnego, dopuszczalne jest przykładowe wyliczenie jednostek organizacyjnych objętych

zakazem. Obejmuje ono szkoły i ich zespoły, przedszkola, szpitale, placówki opiekuńczo-wychowawcze, instytucje kultury oraz instytucje społeczne. Natomiast jednostkami pomocniczymi gminy są w myśl art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym: sołectwa, dzielnice, osiedla i inne. Dla przedmiotu ustawy najistotniejsza jest regulacja dotycząca nazw osiedli, ale nie można wykluczyć konieczności stosowania ustawy do innych jednostek pomocniczych gminy.

Postępowania sądowe i administracyjne spowodowane zmianą adresów będą zwolnione z opłat, a dokumenty zawierające dotychczasową nazwę jednostki pomocniczej gminy zachowają moc (art. 5 ustawy o zakazie propagowania komunizmu).

Ponadto w rozdziale 1 uchylono przepisy dotyczące Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Wynika to z likwidacji tego organu, która nastąpiła na podstawie ustawy z dnia 29 kwietnia 2016 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw. Konsekwencją tej zmiany jest nowelizacja art. 6 ust. 3 ustawy o zakazie propagowania komunizmu.

Projekt zakłada wprowadzenie zakazu wznoszenia pomników propagujących ustrój totalitarny. Pojęcie „pomniki” ma obejmować również: kopce, obeliski, kolumny, rzeźby, posągi, popiersia, kamienie pamiątkowe, płyty i tablice pamiątkowe, napisy i znaki.

Przepis przewiduje wyłączenia obejmujące pomniki, które nie są wystawione na widok publiczny, tych które są wystawione w celu innym niż propagowanie ustroju totalitarnego, w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej, naukowej lub o podobnym charakterze oraz pomniki wpisane do rejestru zabytków. Powyższe wyłączenia mają na celu zachowanie pomników, które nie służą propagowaniu ustroju totalitarnego. Inny charakter ma wyłączenie z reżimu ustawy pomników położonych w obrębie cmentarzy albo innych miejsc spoczynku. Są to miejsca pamięci i spoczynku ofiar wojennych, zarówno żołnierzy jak ludności cywilnej. Zachowanie pamięci tych ofiar ma wymiar moralny, dlatego nowelizacja nie ingeruje w takie pomniki.

Proceduralnym zabezpieczeniem stosowania ustawy jest przyznanie wojewodom kompetencji w zakresie usuwania pomników propagujących ustrój totalitarny. Wojewodowie będą wydawać decyzje nakazujące usunięcie zakazanych pomników. Warunkiem wydania decyzji będzie, podobnie jak w przypadku nazw ulic, pozytywna opinia Instytutu Pamięci

Narodowej. Organem odwoławczym w tych sprawach będzie minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W razie niewykonania decyzji nakazującej usunięcie pomnika zastosowanie będą miały przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

W art. 5c dodawanym do ustawy o zakazie propagowania komunizmu zawarto przepis stanowiący podstawę uchylenia uchwał jednostek samorządu terytorialnego o wzniesieniu pomnika niezgodnego z przepisami ustawy.

Ustawa zawiera dwa przepisy dostosowujące. W art. 2 zawarto przepis wprowadzający roczny termin na wyeliminowanie zakazanych nazw instytucji oraz jednostek pomocniczych gminy. W razie uchybienia temu terminowi zastosowanie znajdzie procedura analogiczna do przewidzianej w art. 6 ustawy o zakazie propagowania komunizmu procedury usuwania niezgodnych z prawem nazw obiektów.

W zakresie pomników, które będą istniały w dniu wejścia ustawy w życie, właściciel lub użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się pomnik, będzie miał 12 miesięcy na przywrócenie stanu zgodnego z prawem. Jeżeli obowiązek ten zostanie wykonany, Skarb Państwa poniesie koszty usunięcia pomnika, chyba że pomnik został postawiony przy udziale właściciela lub użytkownika wieczystego. Jeżeli obowiązek usunięcia pomnika nie zostanie wykonany, wojewoda wyda decyzję o nakazie usunięcia, a uprawniony do nieruchomości straci prawo zwrotu kosztów usunięcia pomnika.

Ustawa nie zawiera przepisu pozwalającego na uchylenie uchwał będących podstawą postawienia pomnika przed dniem wejścia ustawy w życie, gdyż tego typu uchwały z chwilą ich realizacji, tj. z chwilą postawienia pomnika, ekspirują z systemu prawnego.

Ustalenie trzymiesięcznego okresu *vacatio legis* ma umożliwić wszystkim adresatom przepisów przygotowanie się do nowych regulacji.

3. Oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej

Przedmiot projektowanej ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.